चर्चासत्राचे निवेदन

"समुद्री मासेमारी संरक्षीत क्षेत्राचे सामाजीक पैलु व त्याची भारतातील अंमलबजावणी, मासेमारी समाजाला त्याचा फायदा होतो का?"

आम्ही छोटयाप्रमाणावर मासेमारी करणाऱ्या कारागीरांच्या संघटनांचे प्रतिनीधी, मासेमारी कामगारांना मदत करणाऱ्या संघटना, पर्यावरण संघ, शास्त्रोक्त समाज न्याय आणि सामाजीक दृष्टीकोणाने योग्य असे समुद्री मासेमारी आरक्षण, समुद्र किनारपट्टी आणि मासेमारी कामगारांचे जिवन यांच्या हितासाठी बांधील आहोत. आम्ही "समुद्री मासेमारी संरक्षीत क्षेत्राचे सामाजीक पैलु व त्याची भारतातील अंमलबजावणी, मासेमारी समाजाला त्याचा फायदा होतो का?" या चर्चासत्रात चेन्नई २१ ते २२ जानेवारी २००९ ला भाग घेतला होता.

मासेमारी व्यवसाय आणि त्यावर अवलंबुन असलेल्यांची संख्या जास्त आहे. हया बरोबर हे ही लक्षात घ्यायला हवे की समुद्री आणि किनारपटट्ी लगतचे पर्यावरण चांगले असल्या कारणाने महत्वाचे समुद्री संरक्षणाचे फायदे मिळतात.

मन्नार नॅशनल पार्क चे आरक्षणात, तामिळनाडू, गहीरमाथा समुद्री वाईल्ड लाईफ सॅक्चुअरी आरक्षणात गुजरात, सुंदरबन टायगर रिझर्व, पश्चिम बंगाल आणि मालवण समुद्री वाईल्ड लाईफ सॅक्चुअरी महाराष्ट्र, या सर्व समुद्री आरक्षीत क्षेत्रातील भारतातील कमीतकमी १० टक्के मासेमारी कामगारांच्या मासेमारीवर अन्याय कारक बंधने घातली जातात.

औदयोगीक हालचालींमुळे होणारे प्रदुषण, वस्तीस्थानाची होणारी हानी इत्यादींचे व्यवस्थापन व नियमांचे पालन होत नाही. परिणामी मासेमारी कामगार वर्गाला याचा तोटा सहन करावा लागतो.

मासेमारी कामगारांचा रोजगार आणि उद्योगधंदयाचे हित समुद्री मासेमारी संरक्षीत क्षेत्राजवळ निवास, समुद्री व किनाऱ्यालगतच्या साधनांचे व्यवस्थापन व वापर हे जतन करणाऱ्याच्या दृष्टीकोनातून व त्याचे महत्व लक्षात घेवून त्यात लक्ष घालणे.

वरील सर्व बाबी लक्षात घेवून आम्ही शिफारस करतो.

१) समुद्री आणि मासेमारी संरक्षीत क्षेत्राच्या अवलंबनात सक्रिय सहभाग घेण्याचे मुलभूत नियम, न्याय पर्यावरण, सामाजीक न्याय, आणि मानवी हक्क यांचा समावेश करावा.

भारतात आणि भारताबाहेर मासेमारी कामगार समाजाचा, मासेमारी संरक्षित क्षेत्र ठरविणे, विविध योजना आखणे, नियोजन व अमंलबजावणी करणे इत्यादी कृतीत सक्रिय सहभाग आवश्यक आहे. धोरणे, कायदे व त्यांची अमंलबजावणी याची पहाणी व परिक्षण सामाजीक व आरक्षणाच्या हितासाठी व्हायला हवी.

मासेमारी कामगार समाजाची मदत घेऊन त्यांचा सक्रिय सहभाग सहीत मासेमारी क्षेत्र जतनाचा व व्यवस्थापनाचा विचार केला जावा.

विविध सक्रिय सहभागाचे आणि विशिष्ट प्रभाग लक्षात घेऊन मासेमारी क्षेत्राच्या व्यवस्थापनाचा व जतनाच्या विचाराचा पुरस्कार करावा.

छोटया प्रमाणावर मासेमारी करणाऱ्या कामगारांचे अधिक काळ टिकणारे मासेमारी साधनांच्या वापराचे हक्क संरक्षीत करावे. मासेमारी कामांचे नियमन व्हायला हवे. कामाचा योग्य मोबदला दिला जावा. योग्य पद्धतीचा व सहभागीय दृष्टीकोन, मासेमारी कामगारांच्या उपजिवीकेचा दर्जा सुधारण्यासाठी आत्मसात करावा.

अस्तित्वात असलेल्या संरक्षीत मासेमारी क्षेत्राची अमंलबजावणी तात्काळ व्हावी. सक्रिय सहभाग, न्याय पर्यावरण, सामाजिक न्याय आणि मानवी हक्क

यांचा विचार करुन वरील बाबींचा मासेमारी कामगारांच्या दृष्टिकोनाने विचार केला जावा.

नवीन अस्तीत्वात आलेल्या संरक्षित मासेमारी क्षेत्रांना संरक्षित मासेमारी क्षेत्रांचा दर्जा पारदर्शक प्रक्रियेतूनच देण्यात यावा. त्यात सर्वसमावेशक तत्वे, न्याय पर्यावरण, सामाजिक न्याय व मानवी हक्क यांचा विचार संरक्षित मासेमारी क्षेत्रांचे व्यवस्थापन व त्यांची अमंलबजावणी करावी.

२) मासेमारी आरक्षित क्षेत्रातील मासेमारी व्यतीरिक्त उद्योगधंदयामुळे होणाऱ्या प्रदुषणाचा त्रास लक्षात घ्यायला हवा.

मासेमारी संरक्षीत क्षेत्राचास्तर प्रदुषणामुळे खालावू नये यासाठी कठोर पावले उचलली जावी.इतर उद्योगधंदे, बंदरे, पर्यावरण व्यवस्थापन आणि इतर घडामोडींचा समावेश होतो. मासेमारी संरक्षित क्षेत्र व त्या जवळील क्षेत्रात वर नमूद केलेल्या अडचणींसाठी अस्तीत्वात असलेले कायदे पद्धती कठोरपणे अमलात आणल्या जाव्यात

३) समुद्रकिनारपट्टी मासेमारीचा ठराव सर्व देशांत आणि मासेमारी संघटनांच्या क्षेत्रात अमलात आणणे.

मासेमारी क्षेत्रात किनारपट्टीजवळील मासेमारीचे ठराव परिणामकारक रित्या अमलात आणणे. जडयंत्र सामुग्रीच्या वापरावर निर्बंध असलेले क्षेत्र मासे पकडण्याच्या जाळीचा आकार, मासेमारीची हानीकारक साधणे व पद्धती. उदा. विस्फोटकांचा उपयोग, समुद्रतळी वापरले जाणारे मोठे जाळे, त्याचे नियम अमलात आणणे. मासेमारी पद्धतीचे जतन व व्यवस्थापन करण्याची दक्षता घ्यावी. मासेमारी कामगारांचे विचार लक्षात घेवून मासेमारी व्यवस्थापनाचा दर्जा सुधारायला हवा.

४) निवडक आर्थिक क्षेत्रातील जिवंत साधनांचे जतन करण्यासाठी कायदे आत्मसात करणे

मासेमारी कामगारांच्या सक्रिय सहभागातून किनारपट्टीवरील तसेच संपुर्ण भारतीय निवडक आर्थिक क्षेत्रांच्या जिवंत साधनांचे जतन व व्यवस्थापन सुधारले पाहिजे. वरील संदर्भानुसार समर्पक कायदे व मासेमारी व्यवसायाशी निगडीत कायदे तपासून, नविन दृष्टिकोनाने व्यवसायाशी निगडीत कायदे तपासून, नवीन दृष्टीकोनाने त्यात बदल व्हायला हवा. पर्यावरणाशी न्याय योजना तसेच मासेमारीचे जिवंत साधनांसाठी योग्य असे

५) किनारपट्टीवरील मासेमारी व जीवंत साधनांचा व्यवस्थापनसाठी समावेशक दृष्टीकोन आत्मसात करावा.शेतकी मंत्रीमंडळ तसेच वनविभाग व पर्यावरण विभागाचे मंत्रीमंडळ यांचे एकत्रित प्रयत्न सुधारायला हवे. तसेच (उत्कृष्ट अंर्तविभागीय व्यवस्थापन),सर्मपक मंत्रीमंडळ व कायदे, (संशोधन संस्था, बिनशासकिय सामाजिक संस्था) यांचे उत्कृष्ठ अंतर्विभागीय व्यवस्थापन असावे. संशोधन संस्था व बिनशासकिय सामाजिक संस्था स्थापल्या जाव्या.

वरील बाबी लक्षात घेवून आम्ही अशी इच्छा व्यक्त करतो की, मासेमारी कामगारांचे मासेमारी क्षेत्र व जीवंत साधनांवरील प्रधान हक्क जपले पाहीजे. त्यासाठी (समावेशक व क्रियाशील) मासेमारी क्षेत्राचे व जीवंत साधनांचे जतन करण्यास समावेशक व क्रियाशील योजना अमलात आणल्या पाहिजेत.

वरील सर्व बाबींचा विचार भारताच्या युनिव्हर्सल डिक्लेरेशन ऑफ हयुमन राईटस् (१९४८), युनायटेड नेशन्स कन्व्हेशन ऑन द लॉ ऑफ सि (१९८२), एफ ए ओ कोड ऑफ कंडक्ट फॉर रिस्पॉन्सिबल फिशरिज (१९९५), कन्व्हेशन्स ऑन बायोलॉजिकल डायर्व्हसिटी (१९९२) आणि युनायटेड नेशन्स मिलेनियम डेव्हलपमेट गोल्स

सहि करणारे (सिग्नेटरीज)

संस्था

१) नॅशनल फिशवर्करस फोरम

२) मालवण तालुका श्रमीक मच्छीमार संघ महाराष्ट्र

३) सुंदरबन फिशरमन्स् जाईंट ॲक्शन कमिटी, वेस्ट बंगाल

४) रामानंद डिस्ट्रिक फिशरवर्करस् ट्रेड युनियन, तामिळनाडू

५) वंगकदाल मीन थोझीलालार संगम, तामिळनाडू

६) ओरीसा ट्रडिशनल फिशरवर्करस् युनियन, ओरीसा

७) इंटरनॅशनल कलेक्टीव्ह इन सपोर्ट ऑफ फिशवर्करस्

८) साऊथ इंडियन फेडरेशन ऑफ फिशरमन सोसायटीज्

९) कल्पवृक्ष

१०)ग्रीनपीस इंडीया

११) धान फाऊंडेशन

१२) दक्षीण फाऊंडेशन

१३) ॲक्शन फॉर फुड फाऊंडेशन

१४) इंटीग्रेटेड कोस्टल मॅनजमेंट

१५) W.W.F इंडीया

१६) प्रोजेक्ट स्वराज्य, ओरीसा

१७) सेतु इन्फॉरमेशन सेंटर, कच्छ, गुजरात

१८) ग्रुप फॉर नेचर प्रिझर्वेशन ॲन्ड एज्युकेशन (GNAPE) तामिळनाडू

१९) प्रोत्साहन, केरळ

२०) डिस्ट्रिक्ट इनिशिएटिव्ह फॉर सोशल ॲन्ड हेल्थ ॲक्शन (DISHA), वेस्ट बंगाल

वैयक्तिक

१) डॉ. कार्तिक शंकर, इंडियन इन्स्टीटयुट ऑफ सायन्स ॲन्ड दक्षिण फाऊंडेशन

२) डॉ. बी.सी चौधरी, प्रा.वाईल्ड लाईफ इन्स्टीटयुट ऑफ इंडिया, देहराडून

३) डॉ.आशालथा, सिनियर सायंटिस्ट, सेंट्रल इन्स्टीटयुट ऑफ फिशरिज टेक्नॉलॉजी, कोची

४) डॉ.व्ही संपथ, एक्स ॲडवायजर मिनिस्ट्री ऑफ अर्थ सायन्स गर्व्हमेंट ऑफ इंडिया.

५) डॉ.संजय उपाध्याय, ॲड.सुप्रिम कोर्ट ॲण्ड ऑनररी मॅनेजिंग ट्रस्टी, इनव्हायरमेंट लॉ ॲण्ड डेव्हप्लमेंट फॉऊंडेशन न्यू दिल्ली

६) मिस.एम.रॅचेल परलीन, सिटिझन कन्झ्युमर ॲण्ड सिव्हीक ॲक्शन ग्रुप तामिळनाडू

७) मि.मनिष चंदी रिर्सच असोसिएट अंदोमान ॲण्ड निकोबार आयलेंड एनव्हार्यमेंटल टीम ॲन्ड रिसर्च ॲफिलेट नेचर कॉन्झर्वेशन फाऊंडेशन, कर्नाटक